

Boş mu Dolu mu?

İnci Doğaner

Özet

J. L. Moreno, insan ve kozmos hakikatlerini, onları bütünleştirici bir felsefe ve yöntem kullanarak sundu bize. Ona göre insan “yardımcı bir dünya”ya, sosyal bir plasentaya geliyordu. Bizlerin sahne kurgusunun içindeki vazgeçilmez “antagonist” ögesi de Moreno için “anti” değil “yardımcı” dünyaydı.

Überlingen Moreno Enstitüsü ile iş birliği yapmış olan Dr. Özbek’in bir öğrencisi olarak ben de çoğumuz gibi “protagonist” ve “antagonist” terimleriyle başlıyorum işime. “Karşıdaki kim?” “Kiminle karşılaşmak istiyorsun?” “Antagonistini seç!” Kanımca kavramsal açıdan başlangıç noktası sırasında Hegelci bir kavrayışta olduğumu söylemem yanlış olmayacaktır. Benim içimde ve protagonistlerimin içinde tez-antitez-sentez diyalektiği baskın.

Pratiğim içinde hastalarımın ve danışanlarımın çoğunu, kendilerine, “olumlu olma”, “dolu tarafı görme”, “kötü olan değil iyi olan olma”, “mutlu olma” baskısı yaparken buluyorum.

Bu konuşmamda, çok sık karşılaştığımız dünya-kutuplaştıran protagonistlerin, sosyometrik psikodramatik grup ya da bireysel psikoterapisi sürecinde bütünleşme arınması aracılığıyla nasıl bütünleşmeye gittiklerini ele alacak; “hem dolu hem boş” “hem iyi hem kötü” “bazen üzgün bazen mutlu” kaynaşıklığını nasıl kazanıyor olduklarını vurgulayacağım. Sunumumda biri kendi olgum olan üç olgu örneğine de yer vereceğim. Bir parantez açarsam, “olgu” derken ben aslında olguyu 2010 yılından beri “seans”ın kendisi olarak ele almaktayım.

Anahtar sözcükler: Psikodrama, kutuplaşma, bütünleşme.

Empty or Full?

İnci Doğaner

Summary

J. L. Moreno presented us the human and cosmos truth in an integrated philosophic perception. For Moreno, the man is born into an auxiliary world; born into his social placenta. Our protagonist’s antagonist is also an auxiliary, not an anti. He did not use the word antagonist; he chose the word “auxiliary”.

I am trained by Dr. Özbek who was in collaboration with Überlingen Moreno Institute. I realize that I start my work more with Hegelian philosophy and the dialectic method. In the end of our work comes the integration.

In my practice I hear that many of my patients and clients are pressing themselves to be positive, to be good, to be happy, to see the full side, not the empty one.

In this speech, I will talk about how the world-polarizing protagonists get out of these perceptions through the integration catharsis points of sociometric psychodramatic group or individual psychotherapy process. And I will try to describe how they reach to “both empty and full” integration. I also present three cases, one of which is from my own practice. By the way, when talking about a “case” I accept the “session” itself since the year 2010.

Key words: psychodrama, polarization, integration

Boş mu Dolu mu?

Giriş

S2

Žižek (2014/ T2020), Hegel'in şu yazdıklarını alıntılıyarak başlar "Mutlak Bilme" başlıklı metnine: "Sorgulama esnasında ölçütler ithal etmemize yahut parlak fikirlerimizi ve düşüncelerimizi kullanmamıza lüzum yoktur; mevcut meseleyi kendinde ve kendi için olduğu haliyle ancak bunları bir kenara bıraktığımızda tefekkür etmeyi başarırız, (Hegel Estetik)." Žižek, "Mutlak Bilme" konumunu benimseyen öznenin, içeriğin (sorgulamaya konu olan tikel nesnenin) (hakikatin, iyiliğin, güzelliğin) *a priori* standardını karşılayıp karşılamadığını sormadığını, içeriğin kendi kendini, içkin standartlarıyla ölçmesine izin verdiğini ve böylece kendisine yetki verdiğini belirtir. Artık tüm ölçütler fenomenlerin kendisine içkindir.

Bunlar, yani hem Hegel'in özgün düşüncesi hem de Žižek'in "Mutlak Bilme" konusundaki yorumu, biz psikodramatistler için müthiş önem taşıyan kavrayışlardır.

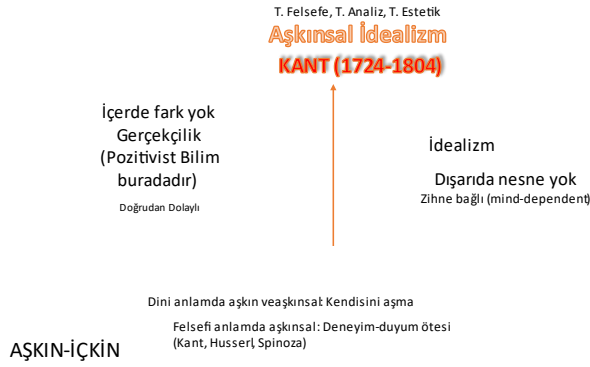
S3

Bu konuşmamın başlığını oluşturan diyaloji, yani eşitlenen karşıtıyla birlikte getirilen bir evrensel/ tümel (boşluk/ doluluk), "Değişimin Bilimi"ni kuramlaştırma ve kavramlaştırma çabası içindeki benim geldiğim noktada çok ufak bir kesiti oluşturuyor. Aslında işin içine diyalektik mantığı/ diyalojiji kaynaştırmak, kavramlaştırma çabamın bir parçasıdır.

Geldiğim noktayı iki çizim ile pekiştirerek anlatmaya çalışacağım, buna sadece düşüncelerim içinden bir şeyler çıtlatmak çabası diyebiliriz.

S4-5

İdealizm versus Gerçekçilik

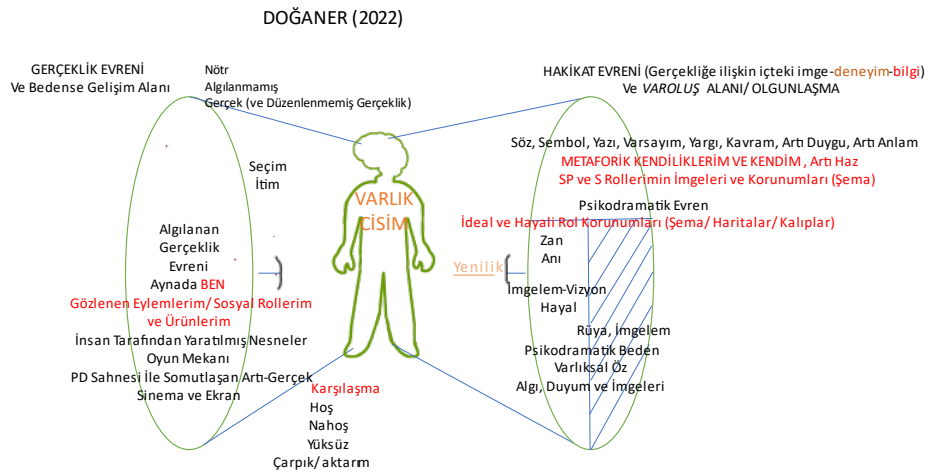
S2 İngilizcesi

Şekil 1. Gerçekçilik, aşkınsal idealizm ve idealizm spektrumunu/ diyalojisini/ kutuplaşmasını

Şekil 1’de gerçekçilik ile idealizmin nesnenin dışsal varlığını kabul etme açısından içinde buldukları karşıtlığı görüyoruz. Bu tabii ki kavramsallaştırma açısından bir karşıtlıktır. Kant, a priori sentetik yargı ile dışarıdaki nesnelere zaman ve mekan filtresinden de geçirerek yani transendental/ aşkınsal bir yolla zihnimizde bir fenomen dünyası olarak yarattığımızı savunur. Kendi felsefesini de yeni bir Kopernik devrimi olarak sunar. Zira, artık metafizik bir epistemoloji sorunsalı haline gelmektedir. Bunun ayrıntılarına girmeyeceğim.

S6-S7

Hakikat versus Gerçeklik

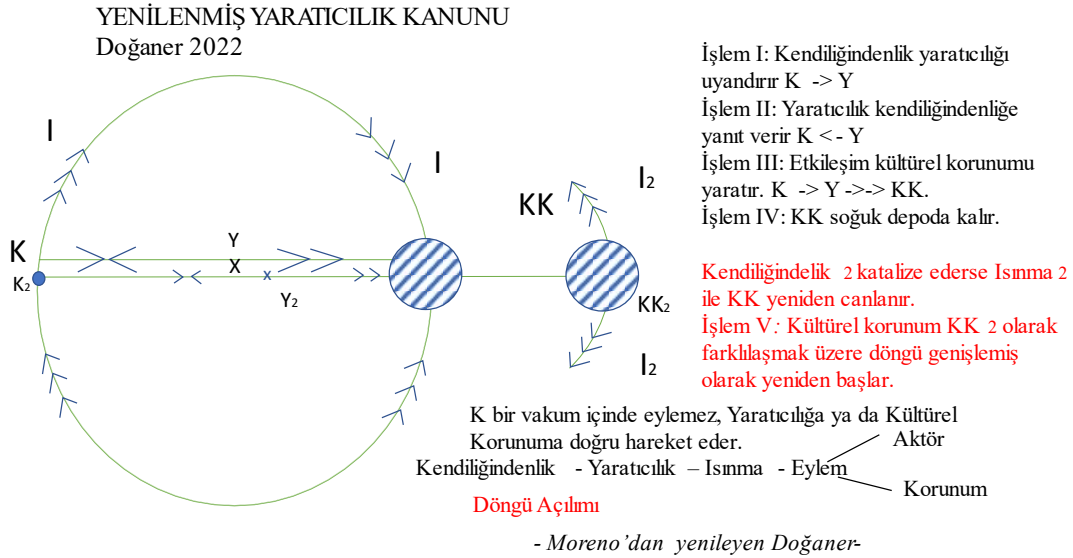
Şekil 2. Gerçeklik ve hakikat evrenleri kutuplaşması ve kavramlaştırılması

Şekil 2’de gerçeklik ile hakikat kavramlarının kutuplaştırıldığı bir model görüyorsunuz. Hakikat terimi/ kavramı gerek sıradan insan gerek filozof terminolojilerinde uzlaşmış bir tanıma sahip değildir. Ben burada Orhan Hançerlioğlu’nun tanımına yaslanacağım ve “gerçekliği” dışsal, “hakikati” içsel olarak kabul edelim diyeceğim. Böyle yaparak Moreno’nun (1934/ 1993 s:53) “psikodrama, *hakikati (truth)* dramatik yolla araştıran bir bilimdir,” derken ne kastettiğini de anlayabiliyoruz. Ben bu modelde Moreno’nun seçim/ yönelim içeren sosyometrisini ve karşılaşma felsefesini de (Seçim-İtim, Kayıtsızlık, çarpıtma& aktarım) ve karşılaşma felsefesini de kullanmış oluyorum. Karşılaşmayı, Hoş-Nahoş ve Yüksüz olarak tanımlayıp sosyometriyi; ayrıca, Psikodramatik Roller Dünyasını ve Artı Gerçekliği de işin içine katmış oluyorum. Kendi modellerimdeki Kendilik, Varlıksal Öz, İmge-Simgesimge-Arkerol de bu modelde yerlerini alıyorlar. Metaforik Beden, Kuram ve Kavram da Hakikat Evreninde yer alıyorlar.

S8-S9

Gerilemeye karşı İlerleme

Gelişim fikrinin tam savunucusu olarak Şekil 3’te bu değişim ve gelişim konusundaki model ve düşüncelerimi Yaratıcılık Kanunu’na (Moreno 1934/ 1993 s: 18) kaynaştırıyorum.

Şekil 3. Yenilenmiş yaratıcılık kanunu (Doğaner 2022)

Şekil 3'te Moreno'nun Yaratıcılık Kanununda (Moreno 1934/ 1993 s: 18) yaptığım yeniliği göstermeye çalışıyorum. Bunu da bir kongrede ilk kez böylece burada sunuyorum (Doğaner 1922).

Bu, sarmal/ spiral düzeninde bir model.

Şimdi bütün bunları yapmanın bir değeri, bir önemi var mı?

Bence bu tür çabalarımız çok büyük önem taşıyor. Bildiğiniz gibi biz henüz bir “bilim” olarak kabul edilen bir alanda değiliz. Moreno, kişiliğinin zorluğu dahil pek çok şeyle suçlandı, bunlardan birisi de bizi iyi bir kuram bırakmadığı şeklindeki iddialardı. Bunlardan birini “Psikodramanın Değişen Karakteri. Sırada Ne Var?” başlığıyla Deniz Altınay çevirdi (Altınay 2015, s: 109-138). Altınay, özgün metni de kitaba eklemişti. Bu bir David Kipper klasiği idi. Daha iyi kuramlar aramak, psikodramayı unutup başka yaklaşım ve kuramlar kullanmak, yöntem yeni mantık getirmek gibi özetlediği güncel çabaların içinde David Kipper Moreno'nun teorisinin bilimsel olarak araştırılamayacağı sonucunu çıkarıyordu.

Bir yandan “Soul-Drama” (Miller C) gibi (<http://www.souldrama.com/>) tamamen spiritüel/ maneviyatçı ve mistik duruş yollarına sapışlar görülüyordu. Ben maneviyatçı yollarda hem kendim Mesnevi-Drama gibi projeler üreterek hem de başka “hocalar” (Reiki/ Bitgel A, Şaman/ Arıt N) ile deneyimler yaşadım. Connie'nin süregiden üç gün üçer saatlik atölyesine katıldım ve bu yolların bana uymadığını benim başka atalara daha bağlı olduğumu anladım. Benim için “Hayatta en hakiki mürşit ilim”di. Bu farkındalık FEPTO Araştırma Kurulu maceramdan da sonra son beş altı yıldır felsefe ve kavramlar yoluna çıkardı beni. Tümelleri tikeller için, tikeli öne koymayı hiç bırakmadan izlemekteyim. Varış noktam “Değişimin Bilimi”ni oluşturmak. Yani Psikodrama Psikoterapisi Ana Bilim Dalı kurulursa amacıma ulaşmış olacağım. Görür müyüm bilmem ama bu çabaya katkı koyanlardanım.

Şimdi bu geniş alanda çok daraltılmış bir etkinlik sunacağım sizlere. Olgulardan yani kaliteli incelenmiş tikelden kurama ve kavrama yani tümele doğru gitmeye çalışacağım. Üç olgu sunacağım.

S10 Moreno'nun “Hitler Kılığındaki Karl” Olgusu

Moreno'nun özetlediği protokolü özetliyorum. İki Başına Psikodrama adlı kitabımda da yer alan bir Moreno olgusudur bu. Moreno, “İsa ve Napolyon akıl hastalarına sık yerleşir ama kaynakçada bildirilen sahte-Hitler olgusu bilmiyorum,” diye başlar. İkinci Dünya Savaşı başlarında rastladığı ve sağalttığı bu olguyu bize anlatır. Moreno, oyun yazar gibi yazmıştır protokolünü. Konuşmalar, doktor, hemşire, adam belirteçleri içinde tiyatro metni olarak yazılmıştır.

Moreno (doktor) ofisindedir. Hemşire kapıyı açıp içeri girer ve bir adamın onu görmek istediğini söyler. Moreno tiyatrodaki seansa gitmek üzere olduğu, öğrenciler beklediği için kimseyi göremeyeceğini

söyler hemşireye. Hemşire adamın gitmeyeceğini, randevulu olduğu konusunda ısrarlı olduğunu söyleyince Moreno olguyu içeri almaya karar verir. Kırk yaşlarındaki adam içeri girer ve Moreno'ya meydan okur gibi bakar ve “Kim olduğumu bilmiyor musun?” der. “Üzgünüm, bilmiyorum,” yanıtını alınca kendisinin Adolph Hitler olduğunu söyler. Doktor niye geldiğini sorunca, karısının ona daha önce gelip anlattığı anlaşılır. Doktor bir süre önce bir kadının gelip kasap olan kocasının adının Karl olduğunu ancak kendisini Hitler sandığını anlatmıştır. Gelip beni görebilir dindikten sonra adam çıkıp gelmiştir. Bir süre içinde niye geldiği anlaşılır. Partiyi düzenlemiş, kitabı yazmış ve bu kitap için iki sene hapis yatmış; diğer adam ortaya çıkıp beyin gücü ve enerjisi dahil her şeyini elinden almış ve her dakika almaktadır. Onu durduramamaktadır. Doktor ona durdurmak için yardım ederse onu Üçüncü Reich'daki tüm doktorların şefi yapacağını söyler. Doktor, telefonla hemşireyi arar. Bir süre sonra biri zayıf, biri şişman iki kişi gelir. Doktor hastaya onları Mr. Goering ve Mr. Goebbels olarak tanıtır. Hepsini birlikte Psikodrama Tiyatrosuna giderler. Bir grup öğrenci salonda beklemektedir.

Açılış seansı psikodramatik tedavinin seyri açısından önem taşımaktadır. Doktor, hastanın (Karl) eşinin ona verdiği bazı bilgilere sahiptir. Kadın kısa bir tatilden geldikten sonra evlerinin duvarlarının Hitler'in resimleriyle kaplı olduğunu görmüştür. Eşi, durmadan aynanın önünde Hitler'in konuşma, yürüme şeklini taklit etmeye çalışmaktadır. Adam kendi işini ihmal edip bir sinema salonunda kapıcılığa başlamış, böylece bir üniforma giyer olmuştur. Ve artık evde odasını ayırmıştır.

Bu bilgilerle daha önceki Mary olgusundakinden farklı olarak fazla hazırlık yapmadan sahneye geçilir. Doktor hastadan gelen ipuçlarını özenle izlemek zorundadır.

Karl, öne çıkar ve Alman halkına konuşma yapar. Gerçek Hitler'in kendisi olduğunu, diğerinin sahte olduğunu söyler. Alman halkı sahte olanı kovmalıdır. İzleyen grup onu alkışlarlar. Birkaç sahne daha oynanır. Hitler gemiyle Almanya'ya döner. İlk seans sonunda on sekiz yaşında yitirdiği annesinin mezarının başındadır.

Karl'ı hastaneye yatırmazlar çünkü eşi aynı zamanda yardımcı egolar olarak da çalışan iki hemşire tutmuştur. Evde de ona sürekli eşlik eden bu hemşirelere önce uzak durur. Ama bir gün iç dünyasını canlandırmada yardım edecek bu yardımcılarla yakınlaşmaya başlar. Buzlar erir.

Moreno, olgu sunumunda bize yardımcı egoların işlevleri, nasıl çalışacakları ile ilgili de bilgiler verir. Örneğin, düzeltici deneyim için diyelim ki anneyi canlandıran yardımcı ego, dağarcığında çeşitli anneler taşınmalıdır. “Biz varsayıyoruz ki, o kesitte anne hastanın gereksinimi olan rollere sahip olsaydı, hasta kadınlar hakkında o çarpık algıları geliştirmeyebilirdi.” (...) “Hastanın yararına olacak ise, fiziksel temas –kucaklamadan itişmeye dek- psikodramatik sağaltımda serbesttir.”

Pek çok hafta süren seanslarda psikodramatik ismi Hitler olan Karl'a, kendini gerçekleştirme tekniği ile dünyayı işgal ederken gerekli olan tüm yardımcıları sağlar. Moreno bu sahnede olanların daha sonra dünyada gerçekleşenlerle aynı olduğunu belirtmiştir. Sahnede onu zaman zaman annesi ile gözyaşları

içindeyken, falcılardan yanıt ararken, Tanrıya dua ederken, zaferini gerçekleştirememesi acısı içinde, delirme korkusu içindeyken görürler. Düşmanları başarmasına izin vermezse korkusuyla çalkalanmaktadır. Tedaviye başladıktan üç ay sonra garip bir şey olur. Grup tiyatrosunda Hitler'in bir sonraki seansı için beklemektedir. Goering gelir ve doktora, Hitler'in saç kestirmek istediğini söyler. Bir berber çağrılır. İlk kez kendisine dokunulmasına izin veren hastanın saçları sahnede kesilir. Berber gideceken Karl grubu, doktora ve berbere bakar ve bıyığını gösterip, "Bunu da kes," der. Kesim özenle yapılır. Psikodramatik ismi Hitler olan Karl: "Gitti, gitti, bitti. Neden böyle yaptım?" der. Aşama aşama yürüyüşü, konuşması değişir. Bir süre sonra kendisine Adolf değil, Karl diye hitap edilmesini ister. Aylar sonra karısını sahnede öper.

Goering, Goebbels, Hess dâhil son adamına kadar herkesin onunla ölmesini ister. Cenaze töreninde Wagner'in "Tanrıların Şafağı" çalınmalıdır. Seyircilerin önünde kendini öldürüşünü oynar.

Yıllar sonra gerçek Hitler de kendini ve eşini öldürecektir.

Moreno, bu olgudan ve diğer psikotik hasta deneyimlerinden yola çıkarak, eyleme vurma sendromlarının eyleme vurma teknikleriyle düzelebileceği varsayımını örneklediğini belirtir. Bu olgu çalışılırken grubun da sosyogram ve rol şemaları çalışılmıştır. Burada Hitler'deki her özel sembol için buna denk düşen bir kolektif sembol vardır. Moreno, Adolf Hitler psikodramasının, tüm kültürün psikososyodramasına dönüştüğünü ve yirminci yüzyıla ayna tuttuğunu belirterek sunumunu bitirir.

Moreno'nun Dirençlerin Ara Değere Gelmeleri/ İnterpolasyonu Tekniği adını verdiği tekniğe ben "Diyalojik Ters Psikoloji" de diyorum. Bu, teknik olmanın ötesinde bence oldukça yararlı bir yaklaşım, bir felsefi duruş aslında. Bu, hakikati başlangıç olarak alıp protagonisti nahoş gerçekliğe yaklaştırmannın yolunu arayan biri için kullanılabilecek temel yaklaşımlarından birisidir. Diyalektikle çok yakından bağlantılı olduğu kanısındayım. Bu yaklaşım ile yaklaştığımızda kutuplaşmış algının ortasına doğru yaklaşabilecek bir geçiş yolu kazanıyoruz. Buradaki kutuplar nedir denirse: Gerçek-Psikoz Kutuplaşması; Karl-Hitler kutuplaşması, hayvan kasabı-insan kasabı kutuplaşması vb.

Her ne kadar Moreno'nun sözcük dağarcığında ve söylemindeki Yardımcı Dünya modeli bütünlük haline zaten dönüşmüş bir kutuplaşmanın varılmış sonucu gibi görünmekteyse de bizler belki de henüz onun ruhsal olgunluk durumuna ulaşmadık. Burada Ben-O gitmiş Ben-Sen/Ben gelmiştir.

S11 Leutz'dan "Büyü Dükkanı"

Psikodrama Cilt I adlı kitabın ilk baskısında değil ama ikinci baskısında devreye girmiş olduğunu sandığım bölüm için giriş kısmındayız. Romen rakamı x. sayfa. Başlık: Terapötik Kontrollü Acting Out. Mantıksız eyleme vurma ile terapötik eyleme vurma arasındaki farkı Büyü Dükkanı Tekniğinde (Magic Shop) görebiliriz diyor ve Maria örneğini veriyor. Aynı olgu 1959 Zerka'nın taramasında da var. Bu kez, fantezinin doğaçlanması/ improvizasyonu alt başlığındayız. Burada bu grup tekniğinin Psikodrama ve Grup Psikoterapisi Bülteni, Sosyometri Dergisinde 1943'te yayınlandığını öğreniyoruz. Popüler bir

teknik Büyü Dükkanıdır, diyor Zerka. Düş ya da Büyü Dükkanı. Yöneticinin kendisi ya da seçtiği bir grup üyesi, dükkan sahibi olur. Dükkan hayali şeylerle doludur, fiziksel olmayan değerler. Satılık değillerdir. Ancak pazarlık ve değiş tokuşla edinilebilirler. Diğerlerinin bırakmış olduğu şeylerle. Kendileri için yaşamsal değer taşıyan bir şey arzuluyorlarsa dükkana gelebilirler. Bir fikir, bir hayal, bir tutku. Teker teker dükkana gelenler olur. İntihar girişiminde de bulunmuş depresif bir hasta örneği verir. Bu, 1948 yılında, Moreno'nun yönetim için seçtiği biri olsa gerek, Justus Randolph adlı duyarlı bir genç terapist tarafından yürütülmüş. Hasta, ruhsal huzur ister. Önce karşılığında ne vereceksin diye sorar sahip; Maria, ne istersin, der. Dükkan sahibi onun hassas olduğu bir şeyi ister: Doğururken acı çekeceğinde korktuğunu bilen, cinsellik ve doğurmaktan korkan hastaya, pek çok kişinin istediği bir şey, der; doğurganlığın ve çocuk yapma yetini, der sahip. Hasta, bu bedel çok yüksek, der ve yerine döner.

Leutz bize, İngiliz yazar W. W. Jacobs'un Norbert Weiner'den aktardığı, klasik, korkunç "Maymun Ayağı" öyküsünden söz ediyor. Hint ordusundan dönen başçavuş, işçi ailesi dostlarının yanındadır. Tılsımlı maymun ayağını gösterir. Bu ayağa sahip olan ardışık üç kişinin üçer dileğini gerçekleştirecek olan; bir evliyadan gelen bir tılsımdır bu. Kendisi ikinci sahiptir. Başına korkunç şeyler gelmiştir. Tam ateşe atacakken ev sahibi kadın üçüncü sahip olmak ister. Ve iki yüz pound diler. Bu sırada kapı çalınır, fabrikadaki oğlu kazada ölmüştür. Tamamen kendi hatasıdır ancak kurum kendilerine iki yüz pound getirmeyi uygun bulmuştur. İkinci dilek oğlun geri gelmesidir, ama hayaleti gelir. Üçüncü dilek onun huzur içinde ölmesidir. Büyü, sözcük sözcük işler. Büyü dükkanında ise dilekler başka nesne ve özelliklerle ödenerek alınabilirler. Yükler, güçlükler bırakılabilir. Dükkandaki nesnelere, özelliklere bırakılmış, müşterilerden bedel olarak alınmış olanlardır.

Leutz, kendi olgu örneğinde, hanımlar karşısındaki korkusunu bırakmak isteyen bir beye, talebine karşılık olarak Atos dağına bir gidiş kartı önerir. Kitaptaki editör dipnotu bana anlamlı gelmeyince kendim biraz araştırdım. Atos Dağı, Yunan Halkidiki yarımadasında dişi tek bir canlının giremediği bir yermiş. Yarımada bir Keşişler Komünü varmış ve dağa, turist olarak, bir seferde yüzden fazla erkek de giremiyor.

S12 Bizim hocadan da ufak bir örnek sokuyorum şimdi araya: Gruptan bir grup arkadaşım, çocuğunun başına bir kaza geleceği şeklindeki obsesyonundan kurtulmak istemişti. Hocanın istediği bedel, hatırlama gücüydü, çocuğunu tamamen unutacak, anı kaydedemeyecekti. Seçimi hızla harekete geçiren, aydınlatan bir tekniktir. Sahip olduklarının değerini devreye sokar. İdealistliğimizi kırar. Tanrının tarafına geçmek! Her şeyi birlikte ve bedelsiz sahip olamayacağımızı deneyimleriz. Beterin beteri vardır. Yeni psikodrama protagonist çalışmalarına zemin hazırlar. Her müşteri için on, on beş dakika ile ve bir seferde dört, beş müşteri ile sınırlanması iyidir.

Kanımcı bu teknik de dialojik bir mantığın taşıyıcısıdır.

S13 Benim “Hem Boş Hem Dolu Olan Su Küpü” Olgum

Bu, you tube kanalında, psikodramatistlerden oluşan bir yardımcı dünya tarafından canlandırılarak ve Terapötik Film olarak yayımlanacak gerçek bir protagonist seansıdır.

Sekiz kişilik bir çevrim içi grup. Isınma olarak tüm grup müzik eşliğinde bir yönlendirilmiş imgeleme tekniği ile daha önce karşılaştığı kişisel bir bağlantı köprüsünden geçerek acı ve değer mirasını veren bir “ata” ile karşılaşma yaşıyor. Bırak gelsin, diyerek gelen ata ile sonra psikodrama sahnesi içinde gönüllü kişi karşılaşıyor. Protagonistimizin uydurma adı (Eli Boş Kalmış) Vefa Kız.

İnci: Evet, Vefa Kız. Sana atalardan bir hediye gelmedi, elin boş kaldı bir önceki çalışmada, değil mi? Şimdi gönüllü oldun. Gelen hangi atan oldu bu seferki ısınmada?

Vefa Kız: Anneannem. Onunla konuşmak istiyorum, çok şey söylemek isterim ona.

İnci: Tamam, anlaşılın önce sen konuşsan iyi olacak. Seç anneanneni. (VK Seçer).

İnci Koterapiste: Alalım ikisini ortaya. (Spotlight)

İnci VK’ya: Şimdiden mi geçmişte mi konuşmak istersin?

VK: Şimdi daha iyi olur. (Bekler) Canım anneannem. Seni çok özledim. Senin yanına zamanında gelemedim. Elli ikine yetiştim. Görev yerim çok uzaktı. Seninle çok güzel günlerimiz oldu. Seni burada görmek ne güzel.

İnci: Tamam mı?

VK: Evet.

İnci: Rol değiştir. (Koterapiste: yer değiştir.)

İnci anneanne rolündeki VK’ya: Seni tanıyabilir miyiz?

Anneanne rolünde VK: Ben Duru Nine. Yirmi yıl oldu öleli. Vefa yanımda yoktu, gelemedi, ama sık ziyaretime gelir. Beni unutmaz hiç. Çok vefalıdır bu kız torunum. Ona kırgınlığım yok. Ben son yıllarımda hep hastaydım. Onları üzerdim. Doktora götürürler, bir şeyin yokmuş bak, derlerdi bana hep.

İnci: Duru Nine, Vefa Kız sana bedenini ödünç verdi. Kapat gözünü bir dinle bedenini. Nefes al, tut, ağzından ver. Hastalık ne yapıyor sana? Olağandışı duyumlar var mı? Sıcak, soğuk, basınç...

DN rolünde VK: Karnımda bir gerginlik var. Bütün karnımda.

İnci: Tamam, şimdi dinle iyice, bu gerginlik bir nesne tarafından yapılıyor olsaydı ne varmış gibi karnına, benzet ve gör.

DN: Bir küp var, kapaklı bir küp. Su dolu bir küp.

İnci: Çok güzel. Su da görünüyor mu?

DN rolünde VK: Hayır.

İnci: Görmeden inanma. Şimdi kapak açısına geç Duru Nine. Vefa Kız sana bedenini ödünç verdi. Kp kapağı, nasıl bir Őeysin sen?

Kapak rolünde DN: Topraktan yapılıyım. Küpü kapatıyorum, içine ot böcek girmesin diye.

İnci: İçerisi görünüyor mu, bak bakalım ne var?

Kapak rolünde DN: Su yok. Boş.

İnci: Kp ol. Merhaba kp. Sen nasıl bir Őeysin?

Kp rolünde DN: Ben Duru'nun gelin geldiği evdeydim. Orta boy su kpym. Çocukları, torunları hep büyüttüm.

İnci: Buraya, Duru Nine'nin karnına gerginlik, "hastalık" olarak ne zaman geldin, ya da ne zaman boŐaldın, o zamanın sahnesini gr.

Kp rolünde DN: (Sessizlikten sonra) Duru kocasını kaybettiğinde. O zamandan beri.

İnci: Rol değiştir, Duru Nine ol. Duru, eşini gr. Bırak gelsin karŐına.

DN: Geldi.

İnci: KonuŐ ona.

DN: Merhaba. lene kadar on dokuz yılım sensiz geçti. Ev çok boŐtu. Çocuklar da gitti. Senden sonra yalnızdım. Zor oldu. GzyaŐım kurudu.

İnci: Çok güzel Duru Nine. Şimdi eŐin rolüne geç, aı değiştir. Vefa Kız bedenini dedesine ödünç veriyor.

Dede rolünde VK: Oldu. Karımı görüyorum.

İnci: Merhaba, adınız ne?

Dede rolünde VK: Őah Dede.

İnci: EŐinizi duydunuz, ne hissettiniz? Söyleyin ona.

ŐD: Hatunum, çok iyiydi hayat senle. İyi ki seninle geçti hayatım. Üzüldüm yalnızlığına. Dopdolu günler yaŐadık.

İnci: Rol değiştir. Duru Nine açısına geç, Duru Nine ol.

DN: Evet, dopdoluyduk (Gözlerinden yaş süzülüyor). Teşekkür ederim sana, her şey için.

İnci: Evet, Duru Nine, bedenini dinle? Hastalık nasıl? Neler oluyor?

DN: Çok iyi. Hastalık geçti. Gözyaşlarım küpe doluyor.

İnci: Eşine başka söyleyeceğin bir şey ya da yapmak istediğin bir şey var mı?

DN: Evet, hep yaptığım gibi, sırtını son kez sıvazlamak isterim.

İnci: Tamam.

DN: Çok güzel, ona dokunuyorum, çok hoş bir duygu bu.

İnci: Çok güzel.

(Bekleyiş)

İnci: Evet şimdi Vefa Kız açısına geç, Vefa Kız ol. Nineni ve dedeni son halleriyle izle. (Ayna pozisyonunda) Aynadasın şimdi, ninen dedenin sırtını sıvazlıyor, deden karşılık veriyor mu bak. Nasılsın onları izlerken, kendine de bak.

VK: Dedem gülüyor. Ninem memnun. Hasta değil. Ben çok iyi hissediyorum. Bütünleştim sanki.

İnci: Küpü gör. Nasıl bak.

VK: Gördüm. Yarıya kadar dolu. Hayat suyu gibi. Su berrak, temiz, serin.

İnci: Su ol.

VK: Ben suyum, berrığım, tertemizim.

İnci: (Eşler) Akan gözyaşları kadar şifa vericiyim.

VK: Evet. Tam öyleyim.

İnci: Vefa, kendin ol. Onlara el salla gönder. Ve buraya gel. Buradasın, bizimlesin. Buradaki bedenindedin.

Bu sahne ardından önce Vefa Kız konuşur, anıları genişletir. Sonra grupta paylaşımlara geçilir.

Bir hafta sonraki yansıma ve geribildirimde bu protagonist şunları anlatır:

Vefa Kız: Çok etkilendim. Annemle sohbet ettim. Hikayelerini daha iyi ve derin anladım. Annem hiç bilmediğim bazı şeyleri ilk kez konuştu. Anneannemin meğer üvey bir annesi de varmış. Anne annem ve dedem ayrı ayrı aileler olarak 1912 Balkan Harbi'nde Osmanlı'ya sığınmışlar. Biri 3 biri 5 yaşında imiş. İstanbul'a gelmişler aynı mahallenin çocukları olmuşlar. Göç sırasında da çok sıkıntılar yaşanmış, yerleşip hayat kurarken de. Anneannemin ailesi, altın varmış o zaman, küpte biriktirilirmiş, onların bir

kısmını İstanbul'a getirebilmişler. Küpün bir anlamı da bu olsa gerek. İlk ısınmada elimin neden boş olduğunu, neden bu kadar üzüldüğümü de anladım. Annem erkeklere iltimas edilen bazı haklarını alamadığı için kırgındır ailesine, benim için çok ama çok anlamlı oldu gördüklerim.

S14 Sonuçlar

Şimdi, burada bu olguları, özellikle de kendi olgumu sunarak vurgulamaya çalışacağım kavramlaştırma, kuramlaştırma düzeyleri nelerdir?

Kavrama doğru gidersek, pozitivism/ olguculuk yani görgül, belirlenimci, neden sonuca dayalı bilimsel duruş bize kavramlaştırma açısından dar gelmektedir.

Sonuç ya da sonsöz olarak, diyorum ki fenomenoloji, diyalektik mantık yani diyaloji bize çok geniş kavramlaştırma, kuramlaştırma olanakları/ imkanları sunuyor. Örneğin buradaki son çalışmada, “Boşluk” ve burada mevcut tüm fenomenlerin, biz onları betimledikçe, dinledikçe, eşledikçe, onlarla rol değiştirdikçe “Hem Boş Hem Dolu” fenomenine doğru bütünleştiğini, değişim ve dönüşümler geçirdiğini gördük. Tabii böyle bir olgu başlığımızdaki geniş anlamla hoş bir örtüşme oluşturuyor. Başlığım aslında geniş anlamda karşıtlıkları içeriyor. Bir başka ilke, gelen her şeyin iyi, yararlı bir işlevi olduğunu kabul etmekten geçiyor.

Kısacası, Değişimin Bilimi, güncel bilimin pozitivist felsefesinden başka bir felsefe gerektiriyor. Dış dünyada mevcut olmayanlarla ilgilenebileceğimiz bir meydan ve bir duruş gerekiyor bize. Bu yeni alan ve yeni duruşla test edilebilir, sınanabilir kuramlara doğru ilerleyebilmek için psikodrama-sosyometri ve grup yöntemlerimizin; eşleme, rol değiştirme, aynalama başta olmak üzere tekniklerimizin ve psikodramanın spontanlık ve yaratıcılık, eylem açlığı kuramı, an kuramı, evrenseller, artı gerçeklik, aktör kuramlarının değerini derinden kavramak çok gereklidir diye düşünüyorum.

Buradaki özgün tezlerim ve amaçlarım nedir? Diyalojinin önemini vurgulamak. Tarihselliğin altını vurgulamak. Bütünselliğin önemini vurgulama. İlişkiseliliğin önemini vurgulama. Fenomenolojinin önemini vurgulamak. İş ve işlev kuramının önemini vurgulamak. Freud'un deyimiyle birincil kazancın, benim deyimimle belirtinin ikili-anlamı ve işlevini yakalamanın önemini vurgulamak. Bu amaçları genişletebilirim ama bugün bunlarla yetineceğim. Halen üzerinde çalışmaya başladığım, okumalar yapma aşamasında olduğum, herhalde Mantıksızlığın Mantığı ismini alacak olan yeni kitabımda bu noktayı elimden geldiğince genişletecek; Organon, Formel Mantık, Sembolik Mantık ve Diyalektik Mantığı daha önce dokunmadığım duraklar/ uğraklar/ momentler olarak ziyaret edeceğim.

Kaynaklar

Altınay D (2015) Psikodrama Grup Psikoterapisi El Kitabı. “Yaşama Dair Çok Şey.” Epsilon Yayıncılık.

Doğaner İ (2019) Sosyometrik Psikodramatik Bireysel Psikoterapi: İki Başına Psikodrama. Bölüm 2 Moreno ile Açılış (s: 39-97). Duvar Yayınları. *(Adı geçen bu bölümde Moreno olgularının sunulduğu kaynakların tümü belirtilmiştir.)*

Moreno JL (1934/ 1993) Who Shall Survive? Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama. Student Edition, ASGPP Publishment.

Žižek S ve Zupančič A (2014/ T 2020) Hegel ve Freud: Olumsuzlamadan Dürtüye. Çeviren Erkal Ünal, Encore Yayınları *(Hegel, Estetik'ten s:153'teki alıntısı ve bu konudaki kendi yorumlarından bir tanesi alınmıştır).*